

chivum Franciscanum Historicum 1924, 1925, 1926. — (5) Vö. Püspöki jelentések a Magyar Szent Korona országainak egyházmegyéiről 1600-1850, Pannonhalma, 1933. — (6-7) Ferrendzin 473, 475, 488, 473 2,3. — Püsp. jelentések 75. — (8) Premrou i. h. 1925, 50. — (9) Unyi Bernárdin: Sokácok-bunyevácok és a bosnyák ferencsek története. Bp. 1947. 211-213. — (10) Püsp. jel. 330-332. — (Simrak, Joannes: De relationibus Slavorum meridionalium cum Sancta Romana Sede Apostolica saeculis XVII. et XVIII. Vol. I. (1611-1661.) Zagreb, 1926; Graeco-catholica ecclesia in Jugoslavia. (Diocesis Crisiensis, olim Marcensis.) Historiae et hodiernus status. Zagreb, 1931. — Rothenberg, Gunther E.: Die österreichische Militärgrenze in Kroatien 1522 bis 1881. München, 1970. — (11) Unyi 53-54, 64, 65, 67, 69. — (12) Uo. 70-74, 142. — Bukinac, Beatus: De activitate Franciscanorum in migrationibus populi croatici saeculis XVI. et XVII. Zagreb, 1940. 47-60. Sok adattal dolgozik, de erős ellenőrzésre szorul. — Unyi 170, 172. — (13) Unyi 48, 58, 200-201. — Karácsonyi: Magyarország egynáztört. 3. Veszprém 1929. 227-228. — Galla: Pápai felhat. 120. — Az 1690-es nagy szerb betelepedéssel itt nem foglalkozhatunk, de megemlítiük, hogy az újabb szerb történetírásban D. J. Popovic terjedelmes népesség- és településtörténeti munkái behatóan tárgyalják a rácok XVII. és XVIII. századi magyarországi terjeszkedésének kérdéseit. (14) Ferrendzin 342-366. — (15-16) Unyi 211. — Ferrendzin 392, 495. — Hodinka Antal: Tanulmányok a bosnyák-djakovári püspökség történetéből. Bp. 1898, 111-112. — (17) Juhász i. m. 125, 126. — (18) Vö. Petróci: Egyházi népénekülésünk kialakulása. Vigilia, 1949. 165 skv. — (19) Püsp. jel. 53-55. — Galla i. m. 123-125. — Mezósi: A váci egyházmegye a török hódoltság idején. Kiskunfélegyháza, 1939, 40.

HEGEDŰS LÁSZLÓ

REGÖLY

Egy egyházközség emlékei

A „Historia Domus”, a regölyi plébánia története így ír az ősi Regölyről bevezetőjében:

Regöly hajdan római telep volt. Határában mai napig római régiségeket találnak: több hamvveder, melyek egyike 161 liter méretű s teljes épségben a Nemzeti Múzeumba került. Az őskori Regöly a Kapos és Koppány összefolyásánál, minden oldalról vízzel és nagyszerű sáncokkal, futoárkokkal körülvett erősség volt. A sáncokat három erős vaskapu zárta be észak, kelet és dél felől. Sokan e várat Kupa várának lenni mondják, a néprege szerint azonban nem Kupa, a somogyi, hanem Tuba tolnai vezér volt ura. A keleti vaskaputól nem messze kiemelkedő halom csakugyan máig is Tuba szigetének nevezetik. A regölyi várban Rákóczi hívei is tanyázhattak, határában máig találtak Rákóczi-féle pénzek. Nevezetes Regöly vára arról is, hogy Perényi nádor az ország szent koronájával, mely a monda szerint egy kulacsban volt elrejtve, egy éjszaka itt időzött. —

A valóság az, hogy Regöly nemcsak a római korban, hanem jóval előbb már lakott hely volt: a régészek szerint határán belül az újabb kőkortól fogva föllelhetők emberi települések, illetve ezeknek maradványai. Földvárát pedig a késő-bronzkor idején, körülbelül a Krisztus előtti ezredik év táján építette egy illirek előtti s talán velük rokon nép, az úgynevezett urnasíros kultúra népe. Nyolcszáz évvel később, vagyis a keresztény időszámítás előtti 200 után a kelták egyik törzsenek van itt székhelye, pénzverdével és bronzöntőműhellyel, hol Nagy Sándor pénzét utánozva, a gyermekkoromból ismert „püpos pénzt” verték. E korai népek korszainak cserepei nemcsak a földvár környékén, a Sáncban, hanem a falu távolabbi részein s a szomszédos dűlőkben is megtalálhatók. Bronzékszert: karperecet fibulát szinte mindennap találhattunk gyerekkoromban, olykor női koronához hasonló fejéket is, és „török olvasó”-nak nevezett, fonáshoz használt orsó-gombokat, melyek nagyobb dió nagyságú darabjaiból olvasót fűztünk. Szántogató ekék nyomán arany is került elő olykor a Kapos „bozótjában”, vagy a Pénzes dűlőben, — tanúsítva, hogy itt víz vagy nádas mocsár volt valamikor s a kelták pogány szokásuk szerint áldozatul kincset szórtak a haragvó istenek engesztelésére. Pár évvel ezelőtt a hun korból is jelentkezett hírmondóul sírlelet: egy alán fejedelemnő torzított koponyája, sok arannyal és drágakővel, s egy, a világon egyedülálló madárfejes szájú korsóval. A századfordulón avar temetőt is találtak, a Majsa pusztával szembeni „Vaskapu” környékén.

A plébánia történetének első fejezete ezt írja az Árpád-korról s az azt követő időkről az újratelepülésig:

Régi időkben, a török hódoltság előtt, a pécsi egyházmegye nyolc főesperességre volt felosztva, melyek a következők voltak: a székesegyházi, a baranyai, tolnai és a reguni (Regöly); ez a négy a Dráván innen Magyarországon, a többi négy a mondott folyón túl Szlavóniában terült el: az oziagi (eszéki), a valkói (ma Vukovár), a marchiai és a pozsegai.

Miután pedig a helyek, melyekről egy-egy főesperesség elnevezését nyerte, a kiválók közül voltak, így tehát Regun vagyis Regöly sem lehetett valami utolsó, sőt már századok előtt is valami nevezetesebb lehetett, ahol főesperes és saját plébános székelhetett. Az úgynevezett annatak fizetési jegyzékében ugyanis előfordul: 1333. „Lucasius Regunból”, továbbá: „megjegyzendő, hogy az Úr 1333. esztendejében János reguni főesperes fizetett 6 márkát és még 3 márkát tartozik fizetni, tudnillik főesperessége első évről, és tartozik 7 marka felét fizetni; a második évre tizedenként 2-2 márkát.” Ugyanezen évben: „Lukács reguni pap, Egyed moysai pap.” „Megjegyzendő, hogy az Úr 1334. esztendejében János reguni főesperes szent András napján...” (itt tovább nincs) „1334. Lukács Regunból.” „1335. Jakab Regunból.”

A folytonos háborúk, később a mohácsi vész utáni török megszállás folytán — úgy látszik — az egész Dunántúl elnéptelenedett, mert említés nem történik többé Regölyről; sőt az 1714. évben tartott egyházmegyei zsinat sem említi fel Regöly helységet, nyilvánvaló tehát, hogy abban az időben még nem volt betelepítve, mert állítólag gróf Esztorás (Eszterházy) József telepítette ide az első lakókat.

Vegyük sorra, időrendben a plébánia története bevezetőjének s első fejezetének honfoglalás utáni adatait, mit mond a történetírás, mit mondanak az oklevelek: Regölyről ugyan 1315-ből ismerjük az első feljegyzést, egy peres oklevélből, azonban egyik hajdani történetírónk szerint 1204-ben említik először Regölyt, egy birtokper során. Kár, hogy a szerző nem nevezi meg az általa említett „okmány” hollétét és eredetét Karácsonyi János ezt írja a Szent István korabeli tizedszedőhelyről: „Szent István kijelölte az ország egy-egy területét ispánjainak és megparancsolta nekik, hogy azon a területen a tizedet beszédessék, és addig is biztos helyen tartsák... E várakat részint a régi római városok köveiből építették, részint földhányásokból, lehetőleg olyan helyen, ahol folyók, erek egybefolytak...” Regöly Szák nevű közeli szomszédjára már 1213-ban úgy hivatkoznak mint régen meglévőre, honnan a Szák nemzetség eredt. Ugyanekkor említik Majstát (a mai Majsa puszta helyén), vagyis hogy szintén régi birtoka volt az említett Szák nemzetségnek.

1315. július 8-án bizonyos Sándor fia Moys és ennek fiai: Mihály és Sándor megtámadják Reguni Maneel és fia Vyzle Ozorán lakó szervienseit, vagyis az őket képviselő és szolgáló nemes szolgájakat s ennek családját, egyben elpusztítják a falut. A székesfehérvári kereszties konvent előtt, „hosszú egyenetlenkedés után a következő békét kötötték: Moys kárpótlásul az Ábrahám szent Mária egyháznak adott Tenguld-i birtokrészét adja.”

Az oklevélből kiderül még, hogy Reguni Maneel és fia viszont Solyagi, másnéven Ozoray Sándor tamási várnagy szerviensei s közösen birtokolják Ozorát, s ilyenformán talán rokonok, a későbből jól ismert Ozoray család elődei voltak, a régi híres Apor nemzetség egyik ága, melynek már a tatárjárás előtt birtokában volt a környék jó része. A támadók, hatalmaskodók is velük rokonnak látszanak, györgysolyagi birtokok után.

1332-től 1337-ig a pápa céljára, vagyis a Szentföld felszabadítása és megoltalmazása érdekében szedett papi tizedből 1332-ben 15 báni dénár esik Lukács reguni papra, tehát Regöly közepes nagyságú helység lehetett. Somely-ra — melynek gólikus templomtornya ma is áll még a regölyi határban — 72 báni dénár jut, eszerint Földvár, Szekszárd és Szakcs mellett a megye egyik legnagyobb helységének látszik. (A földvári pap 100-120 dénárt, a szakcsi pedig 50-60 dénárt fizetett.) A szomszédos Kosba helység Pál nevű papja 5, és Taha Miklós nevű papja 20 dénárt fizetnek. Az 1333. év Szent György napja körül a reguni Lukács pap 10 dénárt, és András nap táján ugyancsak 10 dénárt fizet. Tamási Jakab nevű papjára egész évben 25, Henye Egyed papjára 10, Majsa (Alsó és Felső Majsa) szintén Egyed nevű papjára 14, István szakályi papra pedig 4 „banáles” esik. Az 1334. év András napján Lukács reguni pap egy garast, azaz 5 báni dénárt fizet, 1335-ben pedig Jakab reguni pap 8 dénárt. Az 1332. és 1333. esztendőket véve alapul, a re-

gölyi pap évi tized-fizetése 2 és fél, 3 forint. Újabb kutatások szerint a plébánosok többnyire nem a tized negyedét kapták, hanem csak a tized negyedének negyedét hagyták meg nekik, azaz a tized egytizenhatodát, — bár pápai, illetve zsinati és királyi rendelet is előírja, hogy a tized egynegyede illeti a plébánosokat s háromnegyed rész a püspökségé. A plébános misealapítványokból is számíthatott 6-8 forintra, ezenkívül volt néhány hold földje, hozzá való réttel, némi szőleje s természetesen jászága is. — viszont ha volt káplánja, neki kellett tartani és fizetni, aztán abban az időben igen drága volt a könyv, mely akkor még kézírással készült, például egy breviárium, papi zsolozsmáskönyv 10-12 forintba, azaz körülbelül 3 tallérba, márkába került. Népesebb helyen a tanítót is neki kellett fizetnie. Es egy évben egyszer, az egyházlátogatásra kiránduló főesperes és kíséretének ellátásáról is gondoskodnia kellett, esetleg napokon át, ha hosszabb időn keresztül a környéken vadászta.

Ebben az időben a leendő falusi papok még nem a püspöki székhelyen tanultak, hanem gyermekkorukban a helybeli plébános taníttatta őket, ha mint ministránsait hajlamosnak látta őket a papi életre és hivatásra, — csak az egyházi rend felvétele s némi vizsgára kellett végül jelentkezniök az egyházmegyei székhelyen.

Nagymányok pap-történetírója tájékoztat bennünket a tized után kiszámítható lélekszámról, s ez nagyjából egyezik Györfly professzor eddigi megállapításaival. Eszerint az akkori regölyi lakosság lélekszáma a papjának fizetett 200 dénár alapján körülbelül 200 fő volt, mivel 50-60 főnyi lakosságot egy vagy két filiára, leányegyházra is kell számítani. (Itt a Regöly és Szakály közti Szákra s esetleg az oklevelekben később jelentkező Keledfalvára gondolhatunk. Utóbbi — eddigi kutatásaink szerint — a mai regölyi szőlőhegy aljában, a régi tamási-út mentén feküdt. Ezek szerint Tamásinak körülbelül 250, a két Majsának 150 főnyi, Somoly-nak pedig a befizetett 720 dénár után 700 főnyi lakossága lehetett. Egyébként a regölyi főesperességhez 80 plébános, vagyis majdnem ugyanennyi templomos helység tartozott, a mai Baranya északi, és Somogy keleti feléről is vagy 15 plébánia, tehát két és fél járásnyi területet foglalt el a főesperesség, az ország egyik legnagyobb főesperessége. A főesperes tartózkodási helye a püspöki székhely, itt a főesperességi székhelyen csak szállása, udvarháza lehetett.

Mint láttuk, János regölyi főesperes 1333-ban 12 és fél márkát, azaz 50 forintot fizet, így tehát 125 márkányi, 500 forint körüli fizetése volt.

1338-ban még János a regölyi főesperes, püspökét képviseli egy birtokrész ügyben. — 1359-ben Lukács mester szerepel regölyi főesperesként, ki egyben Miklós pécsi püspök helynöke. Május 29-én István szlavón herceg ír neki a zágrábi püspökség ügyében. — Egy 1376-os pápai levélből kiderül, hogy ketten is pályáznak az éppen üresedésben lévő regölyi főesperességre: Alsáni Bálint pécsi püspök és Miklós fia Imre, a szabad művészetek mestere. IX. Gergely pápa január 19-én kelt levelében azt írja, hogy Miklós fia Imrének adja a regölyi főesperességet. 1387-ben Miklós a regölyi főesperes.

1389. december 6-án Bonifác pápa ír a pécsi egyház éneklő-kanonkjának, hogy a regölyi főesperességet, melyet IV. Orbán halála előtt betöltetlennek rendelt, bocsássa ki kezéből. Ő most a stallumot, vagyis a hivatalt és a javadalmat nevezett Garázda Jánosnak kívánja adni. Megjegyzi róla, hogy jövedelme nem haladja meg az 50 forintot. 1390-ben Garázda János főesperes mint a pécsi káptalan kiküldöttje határt jár, birtokügyben itélkezik Bodrog megyében. 1391-ben János főesperes Tolna megyei birtokokba iktat egy adományost. 1400. július 5-én szintén ő, egyúttal mint pécsi kanonok, békélteti Bátmonostori Tóttós Lászlót a bátai apáttal. Ugyanez év október 27-én kelt VIII. Bonifác pápa levele, melyben a majsai Szent Péter egyháznak a nagyobb ünnepeken 7 évi és hétszer negyven napi búcsút engedélyez. 1401-ben és 1404-ben még mindig Garázda János szerepel regölyi főesperesként. 1404. február 27-én VIII. Bonifác pápa a Baranya megyei Gyula pálos monostora és Alsáni Bálint bíboros pécsi püspök közti perben megegyezést közzévetít. Aláíróként szerepel Tamás székesegyházi és Péter aszuágyi főesperessel együtt János regölyi főesperes. 1409-ben már bizonyos „Symigirus” jelentkezik regölyi főesperesként. 1411-től 1435-ig Györgyöt látjuk regölyi főesperesnek. 1439 áprilisában Calstroph Gáspár regölyi főesperes és pécsi kanonok nyomozza Henrik püspök rendelkezésre a pécsváradai apát jövedelmeit.

Regöly ez időben részben a Tamássy család, részben a Henyei Tiborc család birtoka. Egy 1443-ban kelt oklevélből megtudjuk, hogy Regen részbirtok ekkor Tamássy László özvegyéé, melybe több más helységgel együtt zalog címén iktat-tatja Héderváry Lőrinc nádor, „10.000 forintokért”.

Alsó és Felső Majsát, Somolyt (akkor még Somogy és Somogyi néven) 1406-tól Zsigmond király híres hadvezére, a firenzei származású Ozorai Pipó (eredeti nevén Scolari Fülöp) birtokolja, a fiú nélkül elhalt Ozoray András fiúsított leánya, Borbála férjeként. Majd 1425 júliusában Somogyi felét négy más helységgel együtt a fehérvári kereszties káptalannak adja, az általa megjavított káptalani torony alatt egy sírbolt s a nyolc stallum mellett még négy létesítésére és fenntartására. Kogutowicz Károly bizonyos kútfők után úgy tudja, hogy ekkor már a Kapos mentén régóta megerősített helyek, várak Dombóvár és Döbrököz mellett Regöly és Somoly. 1445-ben Mihály regölyi főesperes választott bíró egy Szekszárdon folyó birtokperben. 1448-ban Bálint, a szabad művészetek mestere, 1453-ban pedig Reguni Benedek mester a regölyi főesperes. 1482-ben a Henyei Tiborcz család tagjai, kik részbirtokosok Regölyben, vagyis öt rokon: Tamás, Detre, Miklós, György és András a fehérvári keresztiesekkel szerződést kötnek, hogy 400 forint kölcsönért magszakadás esetén nekik engedik regölyi, keledfalvai, ádi, henyei és sárasi részbirtokaikat. Ad Somolyhoz közeli kisebb helység volt, Henye a mai Tamási szőlőhegy egyik része, Sárás pedig a mai Szárazd elődje, Regölyvel szemben. 1483. augusztus 12-én érdekes per zajlik a megye akkori székhelyén, a Szakállal szemben lévő Csernelen, hol a század eleje óta a megyei gyűléseket tartják. Tolna megye alispánjai és szolgabírái elismerik, hogy igaz Vadasy János tisztjének, Kasza Györgynek panasza, mely szerint Wajdaffy, másnéven Héderváry János a panaszosoknak egy cserneli jobbágyát megszóktatta. Bikalról pedig egy Vince nevű jobbágyuk Barátúr birtokra szökött. Hertelendy György szolgabíró felszólítja mindkét birtokost, utóbbit Regenben, hogy kísérjék vissza a szökevényeket. Ez azt jelenti, hogy a pécsi püspökség vagy káptalan képviselője, a regölyi főesperes akkor itt tartózkodott. A főesperes ekkor Beremeni János mester.

1493. szeptember 13-án a kalocsai érsek és egy kanonokja közti ügyben a pápa bíról rendeli Beremeni János regölyi főesperest. 1496. május 13-án a római Szentlélek Társulat anyakönyvében bejegyezve a zarándokok közt: Márton majsai pap és két nővére. 1500. május 21-én pedig ugyanitt bejegyezték a zarándokok között regölyi Ferencz Gergelyt feleségével és fiával, továbbá Demeter fia Gált és leányát. 1505-ben még János .a regölyi főesperes, ki szeptember 1-én Pécssett, II. Gyula pápa rendeletére, Maróti Jánossal bíróként szerepel a szerémi főesperes és Dénes fia János budai deák közti perben.

Ezzel aztán zárul a regölyi főesperesek névsora, azaz nem tudunk a többiről. Annyit tudunk a következő évekből, hogy a törökök 1526-ban a Kapos mentét is végigdúlták, talán ekkor pusztult el a később Somoly pusztájaként említett Ad helység s a Regölyhöz közel fekvő Keledfalva. S Regöly, Somoly és Majsja temploma talán már ekkor a háború áldozataivá lettek, ha nem 1543-ban, a török későbbi betörésekor.

Emlékezzünk a plébánia története bevezetőjének mondjára, mely szerint: „Nevezetes Regöly vára arról is, hogy Perényi nádor az ország szent koronájával, mely a monda szerint egy kulacsban volt elrejtve, egy éjszaka itt időzött.” Perényi Imre nádorról nem tudunk hasonlót, ki a mohácsi vész idején már nem élt, annál inkább fiáról, Perényi Péter koronaórról, ki többször mentette az „angyali koronát” egyik királytól a másikhoz, többnyire Ferdinándnak, mint Szerémi György korabeli történetíró, János király káplánja írja s más egykorú feljegyzések tanúsítják. És Perényi Péter útja nem egy esetben Siklós és Fehérvár között, a nagyobb részt János-párti Tolna megyén át vezetett. Mivel Regölyben egyéb várról nem tudunk bizonyosat, itt valószínűleg magát a földvárat kell értenünk, esetleg a főesperes szálláshelyét vagy más, nemesi udvarházat.

Regöly maga, Somollyal és a két Majsával együtt, 1542-ben jelentkezik a portális összeírásban, azaz 8 portája, korabeli adatok tanúsága szerint kétszer-háromszor ennyi családja van, vagyis körülbelül 100-120 lélek lakja. Száknak és Felső Majsának szintén 8 portát írnak, Alsó Majsának 5 portát. Somolynak még elég szép számú lakossága van ekkor: 23 porta és néhány szolga után, 300-350 lélek. A szintén közel fekvő Tád már csak egy portával szerénykedik.

1543-ban Regöly és Somoly már puszták, viszont a Kapos és Koppány közt lévő Felső Majsja lakossága megnövekszik néhány portával, — valószínűleg ide menekült a környékbeli elpusztult helységek megmaradt lakossága. Két évtized múlva Regölynek 9, Somolynak 25 adófizetője van, ezeket már a törökök írták össze, — aztán újabb két évtized múlva ezeket is elsöpri a török adóztatás telhetlensége, vagy a végvárak felőli gyakori támadás és adószedés, avagy a kettő együtt. A környéken a régi lakosságból csak a két Majsán maradtak meg a küsz-

ködő utódok, majd az 1603. és 1604. év telén a tatárok itt-telelése őket is elűzi vagy elpusztítja. Aztán 1620-1630 körül már jobbára csak rácok élnek a környéken. Regölyben és a két Majsán, Nagy és Kis Majsán is, csak a harmadikban, Közép-Majsán és egyik Somolyban élnek magyarok 1650 tájáig. Regölyt 20-30 család rác lakja, kik gyakran váltogatják lakhelyüket, egyes családok továbbállnak, s mások költöznek elhagyott viskóikba.

Katolikus pap nem él a közelben, csak a Szegedről Simontornyára kiküldött ferencesek rándulnak ki néha a környék helységeibe, hogy valamennyire fönntartásák, ápolják a küzdő-fogyó lakosság hitét, — már ahol nem görögkeleti pópa vagy licenciátus (iskolát végzett, fölszenteletlen lelkész) működik. A vidék helységeit a bécsi kormány által félig éhenhalatott végvári lovasok és hajdúk támadják és fosztogatják, itt főleg a rác helységeket, majd 1636 után — a bujtogató császári politika hatására — a rácok kezdik zaklatni és irtani a megmaradt kevés számú magyar lakosságot.

Jány Ferenc szerémi püspök 1690 körül megpróbálja közös keresztény unióba tömöríteni a délmagyarországi rácokat, a környékbeli pópák (a döbröközi, ozorai és simontornyai) is megjelennek a pécsi jezsuita templomban s Jány ünnepélyes miséje közben leteszik a „professio fidelit”, a hűségvallást, azonban minden meg hiúsul Csernovics Arzén rácfejve fővajda és pátriárka ellenállása miatt.

1702-ben még 33 rác család él Regölyben, köztük talán a volt tamási licenciátus is, mivel a tamási rácok egy része ide költözött. 1704-re a regölyi rácok is elmennek, az adófizetés és Rákóczi kurucái elől. Az 1714-es egyházmegyei csinaton még csak három katolikus pap van jelen a környékről: Stupi György plébános Pincehelyről, Lugánovics Mihály ferences atya Simontornyáról és Horváth János nagykönyi licenciátus.

1715 Szent Mihály napja körül érkeznek az első regölyiek, egyelőre nyolc család a Somogy megyei Igalról, de a következő évben már tizenegy család érkezik Igal környékéről, aztán egyre többen jönnek, más megyékből is.

De most már beszéljen helyettünk tovább az egyházközség krónikája:

1722. január 21-én lett a Regölyi licenciatura „egyházlátogatva”. Tehát ekkor még nem volt plébánia, csak licenciatura. Ez alkalommal a Vizitatio ezeket jegyzi fel: „A licenciatus lakásában az utca felé keletre eső szobából oratórium lett csinálva, e mellett volt a konyha s ebből nyílt nyugat felé a licenciatus szobája. A belsőség bőségesen nagy, egy hold bekerített kerttel. Ezen oratóriumban csekély értékű papír képek függnek a falon circa 30 darab. Az oltár alsó része sárból van, a padok gyarló falusi munka, alkalmatlanok.” — A regölyi határhoz szerződésileg csatolt Somos nevű dűlőben egy igen régi templom romjai láthatók, melynek szentélye majdnem teljesen rom, az északi hajó-falak embermagasságnyira, a déli falak kétolyan, a nyugatra néző torony hétharmad részében megmaradt. Hasonlóképpen láthatók még a regölyi határ keleti részében régi sáncokban egy szintén romokban heverő templom nyomai, a földdel egyenlővé lett falakkal, csupán a szentély egy íve maradt meg. Mindkét templom védőszentje idők folyamán feledésbe ment. — „Ezen licenciaturát a múlt év Gyümölcsöző Boldogasszony ünnepétől fogva adminisztrálja Farkas Mihály 33 éves, miskolci születésű, aki még kis korában Gyöngyösön lett kálvinistából katolikussá. Gyónóképes hívő volt akkor Regölyben 205.”

Az 1729. évben tartott egyházlátogatás okmányában a következő feljegyzés olvasható: „A legutóbb tartott Vizitatio ideje óta 1725-ben templom emeltetett a község közepén egy kis dombon, tisztára fából, gerendákból, melyek sárral jól bekenettek, s bemeszeltettek, nádtetővel befedettet. E felett egy kis fatorony, melyben kis harangocská lóg; ez alatt van egy faoszlopon álló, deszkából összerótt kórus, amelyet négy üvegablak világít meg. A mennyezet deszkából paraszti munkával készült. A szószerk a szentélyen kívül az északi oldalon kelet felé fordítva, faoszlopon áll. Az oltár a nép buzgóságából Szent György vitéz és vértanú tiszteletére állítva, de egyházi szertartással felszentelve nincsen. Ez évben iskolamester Csente György volt, aki egyúttal templomátya és kurátor is.”

Regöly első lelképásztora Massányi István, előbb ozorai plébános. A regölyiek 1725. év márciusának vége felé papot szerezvén és szerény kunyhót adva neki lakásul, plébániát állfittattak fel. Regölybe jöven, itt az üdv kenyerét kezdte megszegni. Itt magának szőlőt szerzett, melyet korai halála után a templomra hagyott. Erről a szőlőről mondja az 1729. évi Vizitator, hogy közvetlen utódja alatt már valósággal elvadult. Életét hamar bevégezte itt Regölyben, 1728. július 25-én az alkori fatemplomban temettetett el.

Az 1733. évi konskriptio (összeírás) még ezeket mondja: „A községen kívül egy völgyben egy régi templom elejének falai merednek, különben földig romokban hevernek a falak”. Ugyanezen évben a plébános jövedelmei 180 forintban és 90 dénárban írtattak össze. Iskolamester akkor Regölyben Tokodi András, 35 éves. 1742-ben a lélekszám 752 volt. Sente János 1745-ben augusztus hóban a zombai plébániáról a regölyire helyeztetvén ki, teljes erejével a szakályi templom befejezésének szentelte idejét.

Az 1753. évi Visítában említették, hogy a fatemplom már összedőléssel fenyegetvén, a hívek szilárd anyagból másikat építettek, s már annyira haladt a munka, hogy a következő évben abban istentiszteletek lesznek tarthatók. Ez alkalommal mind a regölyiek, mind a Regölyhöz filialisként tartozó szakályiak kijelentvén, hogy különösen téli időben egyik községből a másikba menni istentiszteletre igen nehéz, kérték, hogy a leendő káplán minden vásár- és ünnepnap előtt menjen át Szakályba, három tál ételes és egy itce boros vacsorát, másnapon pedig öt tál ételes és egy itce boros ebédet biztosítva számára, a plébános jövedelmét ezért 3 kila őszi és 3 kila tavaszi gabonával javítják mindkét részről*, tudniillik a regölyiek és a szakályiak, továbbá 50 forinttal, felét Szent György-napkor, másik felét Szent Mihály-napkor fizetve. A szakályiak ezenkívül még két kocsi szénát adnak és a káplánszoba felállításához a regölyiekkal egyenlően hozzájárulnak. A plébániatemplomhoz, mely 1753-ban már felépítették; a következő évben befejezve leendő, Eszterházy Pál Antal földesúr kegyúrként a szükséges faanyaggal és 100 forinttal járult. Ez a mai napig is fennálló templom 10 öl hosszú és 6 öl széles. Babics József a vajszlói plébániáról ide helyezve, 1750. november 23-án tett esküt. Ezen plébános alatt az összedőléssel fenyegető fatemplom helyett új, szilárd anyagból a mai templom készült, amely az 1765. december 22-én elhunyt buzgó lelkipásztornak sirul szolgált, 43 éves korában, 1742 körül Bedő György, majd 1753-ban Posta György volt az iskolamester.

Nemes János előbb zombai plébános, 1768 augusztusában foglalta el a regölyi plébániát, szeptember 1-én letevéen a hivatali esküt. — 1771 októberében Illyés Mátyás ozorai provizor, vagyis intéző vádiratot ír ellene, hogy a tanítóval és kocsisával állandóan vadászik a hercegi tilalmas erdőekben, bosszantja a hercegi vadászt, s a „regölyi” orvvadászok fegyvereit is ő rejtegeti. Itt hivatkozunk a korábbi időkre, hogy ezt az esetet egészen megértsük. 1730-ig a lakosság „szabadon élte az erdőt”, csak az említett évben tiltják ki a környékbelieket a Tamásitól Dombóvárig terjedő erdőből; addig adóztak is az erdőhasználatért, vadászóval, őzzel, császármadárral. 1730 után az egész környék nem gyöz panaszkodni a vármegye vezetőinek, hogy az elszaporodott vadak tönkreteszik a termést, még a földesúri kilencedet sem tudják nemegyszer megadni, viszont azt megkövetelik tőlük. S egy levágott husángért már büntetik őket. Az 1766-os ozorai zendülésnek is a helybeli pap volt egyik vezetője, és a simontornyai ferences barátok bűjtatták a zendülés egy másik, halálra keresett vezetőjét... A Nemes János elleni per még tizenöt év múlva sem csendesült el: 1786. február 24-én Sopron megye alispánja válaszol Tolna megye alispánjának, hogy Nemes János regölyi plébános tényleg Sopron megyei születésű, nemesi származású, atyja Nemes Ignác volt, ki a hosszú eljárás közben elhunyt. Nemes János további sorsát hadd mondja el a regölyi plébánia története. — Mjútán 23 éven át volt e hely lelkipásztora, 1791. november 23-án a pellérdi plébániára neveztetett ki, mely plébániát azonban betegsége miatt már el nem foglalhatván, holtteste a pellérdi plébánosi címmel együtt regölyi földbe került. 1792. február 26-án, 62 éves korában. — Regöly lakossága ebben az időben körülbelül 1600 lélek.

Vertics János a harmadik, ki a zombai plébánia éléről került Regölybe lelkipásztornak, 1792 november 23-án. 1805-ben kerületi esperes lesz, aki hivatalának minden tekintetben a legbuzgóbban megfelelt. Kiténő szónok volt. Ezen plébános idejében 1811. szeptember 15-én a plébániaház földig leégvén, óriási károkat szenvedett. Óriási tűzvész pusztított Regölyben, leégett 42 ház, a templom, a plébánia, valószínűleg az iskola is. Az akkori plébános, Vertics János esperes a következő (latin nyelvű) levélben számol be püspökének, Király Józsefnek e nagy szerencsétlenségről:

„Hogy mekkora lelki fájdalommal írom ezen levelemet, azokból, miket alázatosan elbeszélendő vagyok, teljesen meg fogja érteni Méltóságos uram, kinek alázatosan bejelenteni szándékozom, hogy a folyó szeptember hó 15-ike rám és híve-

* Veszprémi kila, kb. 83 liter, azaz 66 kilogramm.

imre nézve igen-igen szerencsétlen nap volt. Délelőtt 10 óra körül, mikor a nép a templomban istentiszteleten volt jelen (mert ez a gyászos nap vasárnap volt, Mária neve napja), a templom és a plébániaház szomszédságában egyik ház istállójában tűz ütött ki s olyan irtózatos hevességgel terjedt el, hogy rövid idő lefolyása alatt 42 lakóház és istállóinak a hosszú szárazság miatt kiszáradt tetőzete lángra lobbant és minden, ami bennük vagy mellettük volt, a károsultak jajveszékélése között hamuvá lett.

A plébániaház első két szobájából nem tudtam egyebet kimenteni, mint jobb ruháimat, ágy és asztali fehérneműeket. E két szobának egész berendezése: 5 almárium, 4 asztal, 12 börszék, 1 kanapé, 1 fortepiano nevű zeneszerszám (zongora), az összes asztali- czin- és üvegedények, melyek egy nagy szekrényben voltak elhelyezve, 3 keményfa ágy és minden, ami a többi szekrényben volt, ami csak a falon függött, azon kívül, ami a legsajnálni valóbb, az összes könyvek, úgy a saját, mint az elődeimtől nagy mennyiségben hátra hagyott könyvek, az összes protokolumok (jegyzőkönyvek, feljegyzések) a régi anyakönyvekkel együtt, ezek mind, részint a beégett ajtókon, részint az ablakokon keresztül betóduló lángok martaléka lett.

Házi népem szobája, a konyha és kamra, habár ajtó-ablakok el is égtek, ép-ségben maradt; de körülbelül 200 mérő** részint búza, részint kétszeres, s minden ami a padláson nagy mennyiségben felhalmozódva volt, hasonlóképpen az istálló-padláson elhelyezett 20 szekér széna, végül sok minden, amiket hosszú volna el-sorolni, a mindent megemésztő tűz martaléka lett.

A pillanatról-pillanatra mindig hevesebben dúló tűzvész dühét meggátolni em-berileg lehetetlen volt, részint mert a hosszú szárazság folytán a kutak majdnem kikapadtak, részint, mivel ha még annyi víz lett volna is, az emberek saját egye-másuk megmentésére úgy szét szaladtak, hogy senki nem találkozott, aki a dühö-sen terjedő tűz fékezésére vállalkozott volna.

És így történt, hogy a torony magasságú lángnyelvek a templom tetőzetét, bár elég magasán áll, nyaldosni kezdték, kigyulladt és égni kezdett, és a temp-lomtetőzetének újra fedésére nagy költséggel beszerzett és a templom padlásán el-raktározott hatvan ezer faszindely is lángra kapott s a lángok a toronyablakokon át a harangokat tartó gerendákba is belekaptak és így a bádoggal izlésesen fedett toronytető is leégett, és a belső tartógerendák is elégvén, nagy robajjal ledől-t s a csupasz falakon kívül a templom épületében egyéb nem maradt. Két harang megolvadt, a három közül a középső valahogyan a toronyablakon kiesett s így az érc legalább megmaradt. A toronyóra is lezuhant és összetört.

Mivel pedig a torony összes lépcsői, deszkái és egyéb fa alkatrészei égve a kórusra nyíló toronyajtó elé zuhantak, az is meggyulladva, ismét a tűz a kóruson lévő szép új orgonát is felgyújtotta, úgyhogy annak még myoma sem maradt.

Mindezekből, miket itt röviden elsoroltam, bárki elképzelheti veszteségeink nagyságát s az ezek folytán származott elkeseredésünket s meg lehet róla győző-dve, hogy ezen rettenetes, nem tudni, kinek gonoszsága vagy hanyagsága miatt támadt tűzvész folytán az épületek részint összedőlván, részint tetőzetüktől meg-fosztatván, a barmok elesége hamuvá válván, a gabona s egyéb, az életfenntar-tásra szükséges élelmiszerek részint megsemmisülvén, részint megromolván, való-ban nem maradt más hátra, mint szerencsétlen sorsunk felett siránkozni; s az in-ség és egyéb nyomorúsággal még tovább küszködni... (Itt a levélíró plébános ab-ban bizakodik, hogy a herceg kegyes lesz s őszre helyreállíttatja a plébániaházat).

Én addig egyik polgár házában húzódtam meg. Háznépem pedig a leégett plébániaház falai közt maradt, melynek pusztá és nyitott padlását az azóta majd mindennap megeredő eső veri s így szegények nemcsak ha esik. hanem ha eláll az eső, akkor is áznak s így éjjel-nappal sokat szenvednek.

Ilyen kemény megpróbáltatásnak kitéve, nyomorúságos és annál keservesebb az életem, mert előrehaladt korom (56 éves volt akkor) és fogyatékos egészsé-gem azok elviselésére erőt nem nyújtanak s így alig remélhetem, hogy amit e szerencsétlen tüzeset folytán elvesztettem, azt, tekintve ezen plébánia csekély ja-vadalmát, valaha visszaszerezhessem, s előbbi életszínvonalamat biztosíthassam.

Soha nem bővelkedtem földi javakban, nem is hajhásztam azokat sohasem, megelégedtem egyszerű sorsommal, de viszont nem is szűkölködtem soha. Most pe-dig életem tisztességes és illendő fenntartásához szükségességekkel sem rendelkezem, koldus és nyomorult vagyok. Vertics János, regölyi plébános kerületi esperes."

**Egy pozsonyi mérő 62 és fél liter, azaz kb. 50 kilogramm.

1836-ban újabb tűzvész pusztított Regölyben, melyet az akkori plébános, Hegedűs László, a következő szavakkal ír le: „1836-ik esztendő és annak augusztus 30-ika ama szerencsétlen nap, melyen délután 6 órakor a plebániához más 39 házzal porrá égett; egyebet az átkozott tűz végső nyomorúságnál, szükségnél nem hagyott és kinek-kinek két szeméinél, melyekkel láthatja végsorsát és inségét. E tűz pedig egy vigyázatlan pipázó, 27 éves férfítól eredt, ki tüzet tett pipájára és égve szénás pajtájába kivitte. Rettentő szél vala, mely a tüzes futamokat ide s tova hordozta. Én alolított e rémitő tűznek látója valék, és benne majd mindenem elemészte, élelmemet, takarmányomat hamuvá tette. Házi bútoraimat fél-égetten kiszórta és haszon vehetlenné tette a segítő emberkar. 16 esztendő plebános voltam akkor, új gazdává lettl... (Itt szegény előd kifakad a paptársak ellen, hogy nem segítették, de meg sem látogatták nagy bajában. Palkó István plébános megjegyzése.) Lássad ezert tiszó (dicső) követóm, e plebániában, bárki vagy, micsoda a sacerdos? Öltözz te legalább lágyabb szívbe, és jobb lélekbe; tanulj szerencsétlen paptársadon szánakodni, ha szived nyugodalmát kívánod. Tanuld meg, hogy a mivel ma másokat kínál a fene világ, ugyanavval holnap téged kínálhat.

A károm neme: 150 kila búza, 100 zsák csutás kukorica, 40 kila zab, 5 kila repce, 8 kila árpa, egy mázsa mind fajn (finom) liszt, 2 zsák kenyérnek való liszt. téli főzelékjeim, egyéb bútoraim, melyek a padláson voltak. Semmi sem maradt. Szobáim az ajtókról-ablakokról beégtek, égett romlott fáját hagyták. Könyveim, képeim feketékké lettek. Egy szóval, az Isten, amim volt, adta, az átkozott tűz elvette. Így lettem, ami még nem voltam, szegényé. Még mindez nem elég az bosszús egeknek: éppen akkor rajtunk a nagy marha dög! Legalább a mit a tűz nem vihett el, elvitte a dög. Így lettünk szegényekké és nyomorultakká a gazdag és vagyonos világban! Három jó fejős tehenem döglött meg ez esztendőben. De még ez sem vala öleg! Mikor már a tűz megemészte, a marhadög barmainktól megfosztott, akkor abban az esztendőben a Cholera ránk jött, és megemészte közöttünk többeket. Lásd kegyes olvasó, hogy siralom völgyében lakunk, sirás a hetünk, így tetszett az egeknek, hogy bűneinkért még e földön büntetessünk, ami meg is történt fejünkön. Áldott az Úr szent neve mindörökké amen.”

Hegedűs László 1786. június 21-én született Pápan. Miután Vertics János 1820. szeptember 7-én elhunyt (az egykori egyháza 50 forintot hagyományozott) Hegedűs László október 26-án regölyi plébánossá neveztetett ki, november 10-én teszi le az esküt. Ezt a plebániát három évtizeden át gondozván, 1850-ben az akkoriban épült lengyeli gőzfürdőbe ment egészségének helyreállítására, ahol szeptember 8-án hirtelen halált halt 65 éves korában. Holttestét egy hosszú deszkaláda kettőleg bepakolván, egy lengyeli svábnak adták át, hogy azt éjnek idején Regölybe szállítsa, elhitetvén vele, hogy a lábában különféle háztartási dolgok vannak; aki reggel a regölyi plebánia házhoz megérkezett s megtudta, hogy a láda mit tartalmaz, bizony nagyot nézett! Holtteste a köztemetőben nyugszik. —

Fényes Elek ezt írja Regölyről 1848-50-ben írt Magyarország Geográfiai Szótára című művében: „Regöly régi magyar város Tolna megyében, a Kapos és Koppány vizei közt, regényes vidéken, 1938 katholikus, 25 héber lakossal, parochiával, szentegyházzal, mely a város keleti részével együtt a Kapos és Koppány vizektől képezett felszigetben fekszik. Határát a természet gazdagon megajándékozta. Van kövér szántóföldje, szép erdeje, hasznos legelője, nádas, a közel lévő hegyeken pedig jó bortermeszt. A lakosok 107 egész úrbéri telket bírnak. A hozzátartozó Somolyi pusztán egy régi goth szentegyháznak a völgyből csak tornya látszik ki. Földesúr: herceg Eszterházy. Utolsó posta Nagy-Dorog, 3 mérföld.”

1850-ben Szekszárdon följegyzik, hogy 23 regölyi honvédet „befogtak”, vagyis elvitték őket — valószínűleg Olaszországba... A plebánia története így ír az iskola sorsáról s a további, többnyire tragikus eseményekről: 1819-ben, a levert szabadságharc után kolera pusztított az országban, így Regölyben is. Azon évben 183 volt a halottak száma, holott rendes körülmények között 45-50 a létszám. A 183-ból 60 volt a kolera halott (epemirigy néven lettek bejegyezve). — 1855-ben 127 volt a halottak száma, vérhas, kolera és tifusz emelte a halottak számát ily magasra... 1860-ban 105-en, 1866-ban, újra háború után 186-an haltak meg a községben...

Hogy az 1811. évi nagy tűzvész alkalmával az iskola is leégett-e, — valószínű. annál is inkább, mert az 1828-as Vizitatio nem emel kifogást az iskola épülete ellen, amiből nemrég felújítására lehet következtetni. 1842-ben azonban már nagyon szomorú állapotba jutott az épület, úgyhogy alapos tatarozás lett volna szük-

séges, amiről azonban a patrónus semmit sem akart tudni, a nép pedig szegény: képtelen rá. Az épület folyton rosszabb és rosszabb állapotba jutott, a 60-as években már a lapok is megrovással írtak róla. Végre 1865-ben Girk püspök rábírta a községet új iskola építésére. Megígérték, — s 1866. év őszén meg lehetett benne kezdeni a tanítást. Ezen iskolaépület két nagy, téglával padlózott tanteremből állott, köztük egy keskeny folyosóval, melyre a tantermek ajtajai nyíltak, és a mesterlakásból. A mesternek volt 3 lakószobája, egy konyhája, kamrája és egy cseléd-szobája. A szobák és a konyha egy előszobára nyíltak, ugyanoda nyílt a segéd-tanító kis udvari szobája is.

1872. július 15-én óriási jégverés pusztított Regölyben, melyet az akkori plébános Németh Pál következőképpen jegyzett föl: „Dicsérettessék a Jézus szent neve! 1872. év július 15-ike (apostolok oszlása napja) szomorú emlékezetű nap Regöly községre nézve, mert ember emlékezet óta nem tapasztaltatott olyan iszonyú vihar, mely házakon, kerteken és a község körül elterülő termőföldeken oly nagy mérvű pusztítást okozott volna, mint a fentebb jelzett napon kitört jégvihar. Ugyanis fél hétre alkonyatkor, délkelet, Csernyéd pusztja felől oly hirtelenséggel lepettünk meg e nem várt elemi csapás által, mely csaknem ökölnagyságú jégdarabokat hullatott, hogy a földeken kint levők menekülésre időt nem nyerhetvén, véres fejekkel, kezekkel, a legnagyobb életveszély közt tértek haza. Templomunk déli részének ablakain egy üvegtábla sem maradt épen. Kertjeink olyan csupasz képet mutatnak, mintha sáska sereg tarolta volna le, gyümölcsfáink a nagy jégdarabok súlyos csapásai következtében meghámlottak, házaink cserépfedelei dél-felől mind leverettek, bozót földjeink, melyek bő terméssel kecsegtettek, egészen megsemmisültek. Több ezrekre menő kárt szenvedtünk, csak az az egy vigasztalásunk maradt, hogy gabonáink már mind betakarítva, kepékben feküdt. Az Úr, aki sújtott, áldott is, a ki elvett, hagyott is. Áldott legyen szent neve!”

1873-ban elkövette a község azt a meg gondolatlanságot, hogy mivel az 1811. évben leégett bádogtornyos templom helyett a kegyúr csak egyszerű téglatornyot csináltatott, s ez a község lakosainak nem tetszett, mikor 1873-ban értesültek, hogy a hercegi számtartóság a templom tornyának kijavítására 790 forintot irányzott elő, egy nyilatkozatot csatoltak kérelmükhöz, hogy ha ezt a 790 forintot átengedik a községnek, a község még a magáéból is tesz hozzá s egy díszes bádogtetőt fog csináltatni és ennek fejében lemond minden toronyjavítási igényről a kegyurasággal szemben, a most építeni szándékolt bádogtoronytak főntartása is örök időkre ezen római katolikus hitközség gondja és kötelessége leend. 1873. szeptember 10. Aláírva az esküdtek és községi képviselők, jegyző, plébános és Forster szolgabíró által. 1874-ben himlő szedte ártatlan kis áldozatait, szám szerint 80 kisgyermeket ragadott el a rettenetes járvány; ez évben 162 volt a halottak száma.

Szemenyei Mihály 1874 végén a naki plébániát a regölyvel cserélte föl. Buzgóságát hirdeti az irtalmas növérek zárdája (mely egyben leányiskola lett), melyért éveken át koldult, harcolt, áldozott. A temetői kápolna is az ő fáradozásának eredménye. Irodalmilag is működött. Sok egyházi ének, amely ma is közséjén forog, tőle való. Sokat zárandokolt, Szentföldön, Rómában, Lourdes-ban, Lorettóban, melyekről kis könyvecskéket adott ki. 33 éven át volt Regöly lelkipásztora. 1908. február 16-án csendesesen elszenderült, holtteste az általa emelt temetői kápolna alatt levő sírboltban fekszik.

„1914. július 26-án vasárnap délután megszólalt az utcákon a községi ör dobjaja. Soha vasárnap nem doboltak. A nép összerezgett, nagy dolog lehet! Csakugyan: a mozgósítást dobolták; még ma vagy holnap reggel a 44-esek és 17-esek bevonuljanak. A dobszó előtt óriási fürgeteg, vihar és felhőszakadás vonult végig a határon: a keresztbe rakott gabonát úgy széthordta, kavarta, hogy alig vagy se hogyan se tudták összeszedni. Ez volt a háború nyitánya. Négy év! Befelásult mindenki, hadbavonult éppúgy mint az itthonmaradottak. A hadvezetőség rátette kezét harangjainkra is. Kitorölhetetlenül él mindnyájunk emlékezetében 1916. november 7-e. Fagyos, deres, hideg idő volt, de az egész község népe ott szorongott, fagyoskodott a templom dombon, nézte könnybe lábadt szemmel, mikor 1071 fontos, Szent Vendel képpel díszített, Regöly város 1834 feliratú harangunkat letaszították a toronyból, azt a szép szavú, messze híres harangunkat, meg azt a másikat, a 747 és fél fontosat, ennek felírása volt: In honorem Sanctorum Joannis et Pauli devotus populus oppidi regöliensis anno 1815. (Szent János és Pál tiszteletére Regöly városnak buzgó közönsége az 1815. évben.) Két oldalán Szent Pál és Keresztelő János képe... Az 1811. évi tűzvész után úgy látszik 4 évre rá szerelték be csak a harangokat. Mikor a két drága harangunkat (meg a temető-kápolna ha-

rangját, s a zárda kis harangjait is) felvirágozott kocsira tették, hogy a szakályi állomásra vigyék, a nép hangos zokogása és kísérete mellett vittük, én karingben, stólában, mint két kedves halottat, a regölyi állomásig, ahol néhány meghatott szóval elbucsuztattam a távozó harangokat.

Mikor a rákövetkező évben, 1917. november 20-án elvitték darabokra törve a harmadik 240 kilogrammos harangunkat is, már olyan fásultak voltunk, hogy fel se vettük. Maradt a kis lélekharang, s evvel voltunk 1922 augusztusáig. Lélekharanggal fogadtuk a püspököt!

1917. május 2-án délelőtt 11 órakor a régi vásártéren kis gyermekelk gyufával játszva tüzet raktak, mely csakhamar elhatalmasodva, a vásártérről átcsapott a Külső utca házaira és a Mező utca több házát is elhamvasztotta, úgy hogy 25 lakóház és istálló lett a tűz martalékává. Többen a károsultak közül hadba vonulván, nem is gyanították, hogy idehaza családjuk hajléktalan lett. 1918. március 16-án kiszedték új orgonánk sípjait is, azokra is szükség lett!

A harctéren estek el: 45-en.

Háborús kórházakban haltak meg: 18-an.

Harctéren szerzett betegség folytán itthon haltak meg: 10-en. Lehet, hogy a névsor nem teljes, de legalább a nagy többség neve meg van örökítve, mint a világháború regölyi áldozatai.

A születések száma 1845-ben: 139.

A születések száma 1930-ban: 49.

Adná Isten, hogy az 1930-iki bejegyzéstől fogva a születési számok újból emelkedő irányt mutatnának! Az idén, 1930. augusztus havában bedől az istálló fala, szerencsére jószágban nem esett kár, 200 pengő költséggel megcsináltattam a becmolt hitvány terméscsont új téglából a magam költségén. Ki fogja ezt nekem megtéríteni? Így áll a kegyúri kötelezettség!"

Eddig Palkó István plébános lejegyzése. Meghalt 1933. január 10-én, hosszan tartó, súlyos betegség, 27 évi regölyi lelkipásztorokodás után, 66 éves korában. 1906-tól a beteg Szemenyei Mihály vikáriusa, tehát ettől az időtől fogva itt működött. Utána egyre szűkszavúbbak a bejegyzések:

Eszterházy László kegyúr és családja 1941-ben leköltözött Budapestről Majsára pusztára.

Ezután még egy magányos mondat, a megkönnyebbülés sóhaja. A falut elkerülték a pusztító harcok, csak mellette, körülötte villámlott föl és dübörgött el a század második nagy háborújának utolsó felvonása. Talán a távoli villanásokat nézve, a távolodó morajlást hallgatva, írta le az akkori plébános e rövid mondatot:

1944 végén a front átment Regöly felett.

GALAMBOS FERENC

EGY LELKIPÁSZTOR ÉS NÉPNEVELŐ A XVIII. SZÁZADBAN

A török uralom a pécsi egyházmegye számára teljes pusztulást jelentett. 1686-87 hozta meg a felszabadulást. Az anyagi és erkölcsi romok eltakarításából és az újjáépítésből az egyház is vállalta a ráeső részt. E munka jó része a falusi papság vállán nyugodott. A pécsi egyházmegye abban a szerencsés helyzetben van, hogy egyik papja, *Winkler Mihály* részletes feljegyzéseket készített 56 évi lelkipásztori működéséről, és ezek nyomán felvázolhatjuk az akkori idők anyagi, szellemi és lelki sivárságát, de az újjáépítés lassú, felfelé ívelő vonalát is.

Winkler Mihály Kőszegen született 1729. szeptember 7-én és Gödrén halt meg 1810. március 2-án. Szüleit hároméves korában elvesztette; a nagynénje vette magához. Vele együtt Egerbe költözött nagybátyjához, aki ott mint kőművesmester dolgozott. Itt és Pesten végezte el középiskoláit, Pécsen meg a teológiát. 1754. január 13-án szentelték pappá. Három évig káplánkodott (Magyar) Széken. 1757-59 közt első ízben vezette a gödrei plébániát, majd tíz évig Szakadátón volt plébános. Ezt követte húszévi plébánosi működése Bonyhádon (1769-89). Onnan tért vissza Gödrére haláláig.

Papi működése kezdetén Tolnában, Baranyában már 20-30 év telt el az újjáépítés óta. Eredményes lelkipásztori munka folytatásához szükségesnek tartotta a hí-